

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce a nástroj spolupráce v oblasti jadrovej bezpečnosti

[COM(2018) 460 final – 2018/0243 (COD)]

(2019/C 110/29)

Spravodajca: **Cristian PÎRVULESCU**

Konzultácia	Európsky parlament, 2.7.2018 Európska komisia, 12.7.2018 Rada Európskej únie, 19.7.2018
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie článok 206 Zmluvy o Euratome
Príslušná sekcia	sekcia pre vonkajšie vzťahy
Prijaté v sekcii	23.11.2018
Prijaté v pléne	12.12.2018
Plenárne zasadnutie č.	539
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	176/0/1

1. Závbery a odporúčania**1.1. Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce**

1.1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor podporuje všeobecné a konkrétne ciele návrhu a domnieva sa, že zlúčenie nástrojov používaných v súvislosti so susednými a tretími krajinami je vítaným a užitočným krokom. EÚ musí so susednými a tretími krajinami rozvíjať konštruktívne, realistické a pragmatické vzťahy, v ktorých by sa mal i naďalej klásť hlavný dôraz na hodnoty.

1.1.2. Výbor konštatuje, že z tohto návrhu jasne vidieť odhodlanie Komisie a ostatných európskych inštitúcií a členských štátov podporovať rozvoj občianskej spoločnosti, demokracie a systémov ochrany ľudských práv. Fungovanie nového konsolidovaného nástroja by sa vo všetkých fázach, od plánovania až po monitorovanie a hodnotenie, malo zameriavať na podporu hodnôt EÚ vrátane právneho štátu, integrity, pluralizmu, demokracie a ochrany ľudských práv. Výbor preto naliehavo žiada Európsku komisiu, aby výrazne zvýšila finančné prostriedky vyčlenené na tematické programy pre ľudské práva a demokraciu a občiansku spoločnosť.

1.1.3. Výbor podporuje cieľ Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce, ktorým je podporovať a presadzovať hodnoty a záujmy Únie na celom svete v záujme sledovania cieľov a zásad jej vonkajšej činnosti. V oznámení sa ďalej píše, že pri vykonávaní tohto nariadenia sa zabezpečí súlad s inými oblasťami vonkajšej činnosti a s inými príslušnými politikami EÚ, ako sa uvádza v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj (Agenda 2030). Znamená to zohľadnenie vplyvu všetkých politík na udržateľný rozvoj na všetkých úrovniach – na vnútroštátnej úrovni, v rámci EÚ, v iných krajinách a na svetovej úrovni.

1.1.4. Výbor využíva túto príležitosť na to, aby Európskej únii pripomenul, že Agenda 2030 sa zasadzuje za taký svet, v ktorom by sa každá krajina so zreteľom na rôzne úrovne národného rozvoja a kapacity mohla tešiť stabilnému, inkluzívnemu a udržateľnému hospodárskemu rastu, sociálnemu rozvoju vrátane dôstojnej práce pre všetkých a tiež environmentálnej ochrane. Svet, v ktorom zásadnými prvkami pre udržateľný rozvoj sú demokracia, dobrá správa a právny štát, ako aj priaznivé prostredie na národnej a medzinárodnej úrovni.

1.1.5. Vzhľadom na túto dôležitú úlohu podporovať akčný plán Agendy 2030 pre ľudí, planétu a prosperitu, je nevyhnutné viac sa zamerať na podporné nástroje a na to, ako sú usporiadané a prepojené so zložitou realitou celosvetovej politiky. Zlúčenie a zjednotenie používaných nástrojov predstavuje veľký krok vpred smerom k efektívnej a na priority orientovanej činnosti zameranej na dosiahnutie navrhovaných cieľov. EÚ sa často ocitá v pozícii, keď musí rozhodne konať v záujme podpory najzraniteľnejších skupín a jednotlivcov. Túto zodpovednosť treba zachovať a náležite podporovať.

1.1.6. Susedné a tretie krajiny čelia mnohým veľkým, rôznorodým a prekrývajúcim sa problémom. V súčasnom globálnom prostredí, v ktorom sa zdá, že reformy na podporu demokratizácie, politickej stabilizácie a hospodárskeho rozvoja uviazli na mŕtvom bode, nesmie EÚ upustiť od svojho úsilia, ale mala by ho naopak zintenzívniť. Mala by udržiavať trvalé kontakty s vládami susedných a tretích krajín a nabádať a povzbudzovať ich, aby zodpovedne spolupracovali. Jej vzťahy s vládami týchto krajín založené na partnerstve by mali byť pevné, asertívne a dôrazne smerovať k zlepšeniu životných podmienok ľudí, ktorí v nich žijú.

1.1.7. Výbor sa zasadzuje za to, aby EÚ odteraz do roku 2030 proaktívne podporovala úsilie vykoreniť chudobu a hlad; bojovala proti rozdielom v rámci krajín a medzi nimi; budovala mierové, spravodlivé a inkluzívne spoločnosti; chránila ľudské práva a presadzovala rovnosť pohlaví a zlepšenie postavenia žien a dievčat; a zabezpečila trvalú ochranu našej planéty a jej prírodných zdrojov.

1.1.8. Výbor víta kroky v rámci tohto návrhu smerujúce k zníženiu administratívneho zaťaženia inštitúcií EÚ a členských štátov a väčšie zameranie na politické ciele a záväzok voči vonkajším partnerom. Výbor oceňuje a podporuje veľký pokrok, ktorý návrh prináša v podobe väčšieho zjednodušenia a flexibility a lepšieho monitorovania výsledkov.

1.1.9. Výbor víta skutočnosť, že rozpočtové a kontrolné právomoci Európskeho parlamentu by sa rozšírili tým, že činnosti, ktoré sú v súčasnosti financované z Európskeho rozvojového fondu (ERF), by sa začlenili do rozpočtu EÚ.

1.1.10. Výbor vyzýva Európsku komisiu, aby nadviazala na úspechy a pokrok dosiahnuté pomocou predchádzajúcich nástrojov. Napríklad európsky nástroj pre demokraciu a ľudské práva uznával všetky hospodárske, sociálne a kultúrne práva a podporoval sociálny dialóg⁽¹⁾. Organizácie občianskej spoločnosti bojujúce za slobodu, demokraciu, ľudské práva a spravodlivé voľby boli podporované aj napriek nevráživosti, ktorú voči nim prechovávajú niektoré vlády. Tento záväzok by sa mal zachovať a ďalej rozvinúť.

1.1.11. Výbor zdôrazňuje význam demokratických a volebných procesov v susedných a tretích krajinách a vyzýva Európsku komisiu, aby kládla prioritný dôraz na rozvoj silných a nezávislých volebných inštitúcií. Inštitúcie EÚ by mali úzko spolupracovať s Benátskou komisiou, Radou Európy, OBSE a sieťami expertov na voľby, aby konkrétnymi opatreniami rozhodujúcou mierou prispeli k rozvoju spravodlivých a spoľahlivých volebných procesov.

1.1.12. Výbor vyzýva členské štáty, aby so zreteľom na svoje dlhodobé vzťahy so susednými a tretími krajinami plne spolupracovali s cieľom zlepšiť výsledky dosiahnuté pomocou tohto nástroja.

1.1.13. Výbor podporuje odporúčania, ktoré predložil vo svojom stanovisku Výbor regiónov, a taktiež nabáda Komisiu, aby v každom prípade zabezpečila, že sa v procese návrhu, vykonávania a súvisiacich postupov monitorovania programov uskutočnia riadne konzultácie s relevantnými zainteresovanými stranami vrátane miestnych a regionálnych orgánov verejnej správy a že tieto budú mať včas prístup k relevantným informáciám, ktoré im umožnia zohrávať v tomto procese zmysluplnú úlohu. Výbor takisto zdôrazňuje, že demokracia na nižšej ako národnej úrovni by mala byť zahrnutá do hlavných zásad, keďže najpriamejší prístup k demokracii majú občania na miestnej a regionálnej úrovni.

1.2. Nástroj spolupráce v oblasti jadrovej bezpečnosti

1.2.1. Pokiaľ ide o Európsky nástroj pre jadrovú bezpečnosť, po jadrovej katastrofe vo Fukušime sa jasne ukázalo, že problémy a riziká spojené s využívaním jadrovej energie majú celosvetový charakter. V návrhu sa však na strategickej a politickej úrovni nerieši požiadavka dlhodobého plánovania v oblasti jadrovej energetiky, ktorého sa dovolávajú občania, občianska spoločnosť a podnikateľský sektor.

⁽¹⁾ Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému *Európsky nástroj pre demokraciu a ľudské práva (EIDHR)*, spravodajca: Giuseppe Iuliano (Ú. v. EÚ C 182, 4.8.2009, s. 13); stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému *Nástroj financovania rozvojovej spolupráce EÚ: úloha organizovanej občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov*, spravodajca: Giuseppe Iuliano (Ú. v. EÚ C 44, 11.2.2011, s. 123).

1.2.2. Výbor víta zámer Komisie zahrnúť aktivity v jadrovej oblasti, ktoré sú v súlade s politikou rozvoja a medzinárodnej spolupráce v zdravotníctve, poľnohospodárstve, priemysle a sociálnych projektoch so zameraním na riešenie dôsledkov prípadnej jadrovej havárie. Nie je však jasné, ako dostupný rozpočet a existujúca inštitucionálna štruktúra umožnia realizovať tento zámer v praxi.

1.2.3. Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu zohráva dôležitú úlohu a mala by byť zodpovedná za zaistenie transparentnosti a včasné varovanie v súvislosti s rozvojom nových jadrových elektrární vo svete. EÚ by mala plne spolupracovať s celosvetovými inštitúciami a organizáciami v snahe podporovať jadrovú bezpečnosť.

1.2.4. Je potrebné ďalšie úsilie, aby sa zabezpečilo, že existujúce a plánované zariadenia v európskom susedstve spĺňajú vysoké normy transparentnosti a bezpečnosti. EHSV naliehavo žiada všetky členské štáty, aby podporovali tento cieľ a povýšili jadrovú bezpečnosť na jednu z priorit bilaterálnych a multilaterálnych vzťahov s partnerskými krajinami.

1.2.5. Okrem toho vzhľadom na hlavné celosvetové výzvy spojené s jadrovou energiou a vysoký počet jadrových elektrární v susedstve sa výbor domnieva, že finančné krytie plánované na implementáciu tohto nariadenia na roky 2021 – 2027 vo výške 300 miliónov EUR v bežných cenách je rozhodne nepostačujúce.

2. Všeobecné pripomienky

2.1. Kontext návrhu – Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce

2.1.1. V oznámení sa stanovujú hlavné priority a celkový rozpočtový rámec pre programy v oblasti vonkajšej činnosti EÚ pod názvom „Susedstvo a svet“ vrátane zriadenia Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce.

2.1.2. Prostredníctvom tohto návrhu bude EÚ aj naďalej schopná zohrávať aktívnu úlohu pri podpore ľudských práv, prosperity, stabilizácie, rozvoja, bezpečnosti, boja proti prvotným príčinám neregulárnej migrácie, obchodu, boja proti zmene klímy a okrem iného, ochrany životného prostredia. Bude však schopná to dosiahnuť komplexnejším spôsobom, pričom poskytne väčšiu flexibilitu na presun zdrojov tam, kde sú potrebné v dôsledku zmeny medzinárodného kontextu.

2.1.3. Týmto návrhom sa poskytuje podporný rámec, prostredníctvom ktorého možno vykonávať politiky vonkajšej činnosti a medzinárodné záväzky. Medzi medzinárodné záväzky patrí Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj, Parížska dohoda o zmene klímy, akčný program z Addis Abeby, Sendaiský rámec pre znižovanie rizika katastrof (2015 – 2030) a rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN 2282 (2016) o udržiavaní mieru. Politický rámec v rámci EÚ zahŕňa ustanovenia Zmluvy týkajúce sa vonkajšej činnosti, ktoré sa podrobnejšie uvádzajú prostredníctvom globálnej stratégie pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku EÚ, nového Európskeho konsenzu o rozvoji, obnoveného partnerstva medzi EÚ a Afrikou a revidovanej európskej susedskej politiky okrem iných politických dokumentov. Nariadenie bude okrem toho tvoriť rámec na vykonávanie následného partnerstva k súčasnej dohode z Cotonou, ktorou sa stanovuje pridruženie a partnerstvo medzi členmi skupiny afrických, karibských a tichomorských štátov a Európskou úniou a jeho členskými štátmi.

2.1.4. V posúdení vplyvu sa dospelo k záveru, že väčšina nástrojov, okrem nástrojov veľmi osobitnej povahy, ako je humanitárna pomoc so svojou zásadou neutrality, by sa mohla zlúčiť do jedného nástroja, konkrétne: spoločné vykonávacie nariadenie, nástroj financovania rozvojovej spolupráce, Európsky rozvojový fond, Európsky fond pre udržateľný rozvoj, mandát na poskytovanie vonkajších úverov, nástroj európskeho susedstva, európsky nástroj pre demokraciu a ľudské práva, záručný fond, nástroj na podporu stability a mieru a nástroj partnerstva. Nástroje, ktoré by mali zostať oddelené, sú: nástroj predvstupovej pomoci, humanitárna pomoc, rozpočet spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, zámorské krajiny a územia vrátane Grónska, mechanizmus EÚ v oblasti civilnej ochrany, iniciatíva Dobrovoľníci pomoci EÚ, podpora komunity cyperských Turkov, rezerva na núdzovú pomoc a nový Európsky mierový nástroj.

2.1.5. Zlúčenie viacerých nástrojov do jedného všeobecného nástroja poskytne príležitosť na racionalizáciu systémov riadenia a dohľadu, a tak zníži administratívne zaťaženie inštitúcií EÚ a členských štátov. Namiesto zamerania sa na viaceré procesy programovania by sa diskusie zameriavali viac na politické ciele a spoluprácu s externými partnermi. Okrem toho činnosti, ktoré získajú kumulatívne financovanie z rôznych programov Únie sa skontrolujú iba jedenkrát, pričom sa pokrývajú všetky príslušné programy a ich príslušné uplatniteľné pravidlá.

2.1.6. Zjednodušenie neznamená menej kontroly alebo zodpovednosti. Medziinštitucionálna rovnováha by bola plne zachovaná. Rozpočtové a kontrolné právomoci Európskeho parlamentu by sa skôr rozšírili tým, že činnosti, ktoré sú v súčasnosti financované z Európskeho rozvojového fondu, by sa začlenili do rozpočtu EÚ.

2.1.7. Finančné krytie bude tvoriť:

a) suma 68 000 miliónov EUR na geografické programy:

- susedstvo EÚ najmenej 22 000 miliónov EUR,
- subsaharská Afrika najmenej 32 000 miliónov EUR,
- Ázia a Tichomorje 10 000 miliónov EUR,
- Severná a Južná Amerika a Karibik 4 000 miliónov EUR,

b) suma 7 000 miliónov EUR na tematické programy:

- ľudské práva a demokracia 1 500 miliónov EUR,
- organizácie občianskej spoločnosti 1 500 miliónov EUR,
- stabilita a mier 1 000 miliónov EUR,
- globálne výzvy 3 000 miliónov EUR,

c) 4 000 miliónov EUR na činnosti rýchlej reakcie.

2.1.8. Rezervou na vznikajúce výzvy a priority vo výške 10 200 miliónov EUR sa zvýšia sumy uvedené v článku 6 ods. 2 v súlade s článkom 15.

2.1.9. Prednosť pri pridelení zdrojov majú krajiny, ktoré pomoc najviac potrebujú, a to predovšetkým najmenej rozvinuté krajiny, krajiny s nízkymi príjmami, krajiny v krízovej, pokrízovej, nestabilnej a zraniteľnej situácii vrátane malých ostrovných rozvojových štátov.

2.1.10. Programy stability a mieru a ľudských práv a demokracie, ako aj činnosti rýchlej reakcie, sú otvorené pre subjekty zo všetkých krajín na základe záujmu Únie mať čo najširšiu možnú ponuku vzhľadom na celosvetový rozsah opatrení, na ťažké okolnosti, za ktorých sa poskytuje pomoc a vzhľadom na potrebu rýchlo konať. Medzinárodné organizácie sú takisto oprávnené.

2.1.11. V novom Európskom konsenze o rozvoji (ďalej len „konsenzus“) podpísanom 7. júna 2017 sa poskytuje rámec pre spoločný prístup Únie a jej členských štátov k rozvojovej spolupráci pri vykonávaní Agendy 2030 a akčného programu z Addis Abeby. Odstránenie chudoby, boj proti diskriminácii a nerovnosti, dodržiavanie zásady „na nikoho nezabudnúť“ a posilnenie odolnosti sú stredobodom politiky v oblasti rozvojovej spolupráce.

2.1.12. Ako sa odsúhlasilo v konsenze, očakáva sa najmä, že akcie v rámci tohto nariadenia prispejú 20 % oficiálnej rozvojovej pomoci financovanej v rámci tohto nariadenia na sociálnu inklúziu a ľudský rozvoj vrátane rodovej rovnosti a posilnenia postavenia žien.

2.1.13. S cieľom zabezpečiť, aby sa zdroje poskytovali tam, kde sú najviac potrebné, najmä najmenej rozvinutým krajinám a krajinám v nestabilných a konfliktných situáciách, by toto nariadenie malo prispieť ku kolektívnemu cieľu, ktorým je dosiahnuť 0,20 % hrubého národného dôchodku Únie pre najmenej rozvinuté krajiny v časovom rámci trvania Agendy 2030.

2.1.14. V tomto nariadení by sa mala odzrkadľovať potreba zamerať sa na strategické priority, a to geograficky – na európske susedstvo a Afriku, ako aj na nestabilné krajiny, ktoré to najviac potrebujú, ale aj tematicky – na bezpečnosť, migráciu, zmenu klímy a ľudské práva.

2.1.15. Európska susedská politika revidovaná v roku 2015 sa zameriava na stabilizáciu susedných krajín a posilnenie odolnosti, najmä vyvážením troch rozmerov udržateľného rozvoja: hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho. S cieľom dosiahnuť svoj cieľ sa revidovaná európska susedská politika sústreďuje na štyri prioritné oblasti: dobrá správa vecí verejných, demokracia, právny štát a ľudské práva s osobitným zameraním na ďalšie zapojenie občianskej spoločnosti; hospodársky rozvoj; bezpečnosť; migráciu a mobilitu vrátane riešenia základných príčin nelegálnej migrácie a núteného vysídľovania.

2.1.16. Zatiaľ čo demokracia a ľudské práva vrátane rodovej rovnosti a posilnenia postavenia žien by sa mali zohľadňovať počas vykonávania tohto nariadenia, pomoc Únie v rámci tematických programov pre ľudské práva a demokraciu a organizácie občianskej spoločnosti by mala mať osobitnú doplňujúcu a prídavnú úlohu vďaka svojej globálnej povahe a činnosti nezávislej od súhlasu vlád a orgánov verejnej správy dotknutých tretích krajín.

2.1.17. Organizácie občianskej spoločnosti by mali zahŕňať širokú škálu subjektov s rôznymi úlohami a mandátmi, medzi ktoré patria všetky neštátne, neziskové štruktúry, nestranné a nenásilné, prostredníctvom ktorých sa ľudia organizujú v záujme uskutočňovania spoločných cieľov a ideálov, či už politických, kultúrnych, sociálnych alebo hospodárskych. Tieto štruktúry pôsobia na miestnej, vnútroštátnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni a zahŕňajú mestské aj vidiecke, formálne aj neformálne organizácie.

2.1.18. Toto nariadenie by malo Únii umožniť, aby reagovala na výzvy, potreby a príležitosti súvisiace s migráciou, a to v súčinnosti s migračnou politikou Únie a jej záväzkom v rámci Agendy 2030. Tento záväzok (cieľ trvalo udržateľného rozvoja 10.7) uznáva pozitívny prínos migrantov pre inkluzívny rast a udržateľný rozvoj; potvrdzuje, že medzinárodná migrácia je viacrozmernou skutočnosťou, ktorá má veľký význam pre rozvoj krajín pôvodu, ako aj tranzitných a cieľových krajín, a ktorá si vyžaduje koherentné a komplexné reakcie; a zaväzuje k spolupráci na medzinárodnej úrovni s cieľom zaisťiť bezpečnú, systematickú a legálnu migráciu, v rámci ktorej sa plne rešpektujú ľudské práva a humánne zaobchádzanie s migrantmi bez ohľadu na štatút migrácie, utečencov a vysídlených osôb. Takáto spolupráca by mala takisto posilniť odolnosť komunit, ktoré prijímajú utečencov.

2.2. Konkrétne pripomienky

2.2.1. Ciele trvalo udržateľného rozvoja predstavujú dobrý základ na zvýšenie konzistentnosti medzi vnútornou a vonkajšou politikou a výbor sa domnieva, že je dôležité zamerať sa na ciele 16.3, 16.6 a 16.7, ktoré podporujú demokraciu, právny štát, transparentnosť inštitúcií a participatívnu a zastupiteľskú demokraciu, v snahe zjednotiť sily a dať im strategické smerovanie.

2.2.2. Výhodou nového nástroja je, že podporuje konzistentnosť vonkajších opatrení a akcií. Táto konzistentnosť by sa mala podporovať na úrovni európskeho riadenia nástroja, ako aj na úrovni susedných a tretích krajín. Ústredné a miestne správne orgány v týchto krajinách nie sú rovnako vybavené na koordináciu a vykonávanie programov. Koordinácia rôznych činností na úrovni jednotlivých vlád by sa mala dohodnúť za pomoci EÚ a s podporou a zapojením občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov.

2.2.3. Vzhľadom na širokospektrálne výzvy a potreby v partnerských krajinách sú nevyhnutné dôraznejšie procesy plánovania pre jednotlivé krajiny. To sa uznáva v spôsoboch uplatňovania Agendy 2030 a v cieľi 17, v rámci ktorého sa uvádza, že rozsah a ambície novej agendy si vyžadujú oživené globálne partnerstvo na zabezpečenie jej vykonávania. Toto partnerstvo bude fungovať v duchu celosvetovej solidarity. Uľahčí to intenzívne celosvetové nasadenie v záujme dosiahnutia všetkých hlavných a súvisiacich cieľov, spojí vlády, súkromný sektor, občiansku spoločnosť a ďalších aktérov a zmobilizuje všetky dostupné zdroje.

2.2.4. Výbor zastáva názor, že takýto proces by sa mal ustanoviť a mal by viesť k vytvoreniu integrovaného plánu pre každú krajinu, ktorý by bol predmetom politického konsenzu a prioritou pre administratívnu úroveň. Tento plán v praxi zabezpečí synergie a doplnkovosť a pomôže identifikovať opatrenia a dosah európskej podpory v partnerských krajinách.

2.2.5. Výbor sa nazdáva, že úsilie o zjednodušenie administratívnych a finančných postupov by sa malo zaradiť medzi priority s cieľom značne uľahčiť organizáciám občianskej spoločnosti a miestnym orgánom prístup k finančnej podpore EÚ.

2.2.6. Výbor podporuje názor, že suma pridelená na vonkajšiu činnosť by nemala byť nižšia ako súčet súm Európskeho rozvojového fondu a ostatných nástrojov na financovanie vonkajšej činnosti. Zároveň súhlasí s presunom možností flexibility ERF do rozpočtu EÚ.

2.2.7. Výbor zdôrazňuje význam cieľa trvalo udržateľného rozvoja 16, a najmä riadiacej štruktúry nového nástroja a postupov rozhodovania v rámci tejto štruktúry. Výbor navrhuje, že ako zástupca európskej organizovanej občianskej spoločnosti s odbornými znalosťami a kontaktmi v mnohých susedných a tretích krajinách by mohol zohrávať úlohu v rámci toho nástroja, a to vo všetkých fázach uplatňovania jeho opatrení a projektov.

2.2.8. Výbor dúfa, že nahradenie súčasného európskeho nástroja pre demokraciu a ľudské práva, ktorý podporuje cieľ 16, a najmä intervencie v oblasti ľudských práv, základných slobôd a demokracie v tretích krajinách, nebude mať v žiadnom prípade vplyv na krytie a štruktúru týchto opatrení, ale skôr ich posilní.

2.2.9. Výbor si uvedomuje, že je naliehavo potrebné prijať opatrenia na vnútroštátnej a medzinárodnej úrovni zamerané na boj proti zmene klímy, a podporuje cieľ EÚ vyčleniť najmenej 25 % svojho rozpočtu na tento účel.

2.2.10. Výbor by chcel zopakovať vyhlásenie uvedené v Agende 2030, t. j. že ciele trvalo udržateľného rozvoja sú vzájomne prepojené a majú integrovaný charakter, čo má rozhodujúci význam v úsilí zabezpečiť, aby táto agenda splnila svoj účel. Odporúčame vytvoriť prierezové programy, ktoré by pokrývali viacero dôležitých oblastí činnosti a boli by schopné dosiahnuť hmatateľné výsledky v jednotlivých tretích krajinách. Napríklad, zmena klímy má nepriaznivý vplyv na poľnohospodársku činnosť v krajinách subsaharskej Afriky. Skutočnosť, že nie je možné obrábať pôdu, vedie k rozpadu komunit a je jednou z hlavných príčin migrácie do Európy. V praxi by sa tieto osoby mohli považovať za „klimatických utečencov“, a to si vyžaduje komplexnú reakciu, ktorá by sa mala zamerať najmä na zastavenie dezertifikácie, ako aj na zavádzanie podporných programov pre ohrozené osoby, ako aj pre tých, ktorí sa rozhodli z krajiny odísť.

2.2.11. Tretím krajinám, ktoré sú zároveň krajinami pôvodu migrantov a utečencov, by sa malo pomôcť, aby sa zlepšili ich kapacity a hospodárska infraštruktúra a aby mohli zvládnuť najväčšie výzvy – hospodárske, politické, sociálne a environmentálne. Nástroj by sa mal zamerať na základné príčiny migrácie, najmä v prípade utečencov, a dostupné zdroje by sa mali strategicky využiť na podporu mieru, stability, demokracie a blahobytu v partnerských krajinách.

2.2.12. EHSV konštatuje, že sa očakáva, že 10 % finančného krytia od EÚ bude venovaných na riešenie základných príčin neregulárnej migrácie a núteného vysídľovania a na podporu správy a riadenia migrácie vrátane ochrany práv utečencov a migrantov v rámci cieľov tohto nariadenia. Výbor využíva túto príležitosť na to, aby EÚ a jej členskými štátom pripomenul, aby si plnili medzinárodné záväzky v súvislosti s migrantmi.

2.2.13. Výbor odporúča, aby sa do monitorovania, hodnotenia a podávania správ o vykonávaní nariadenia začlenilo hľadisko jednotlivých krajín podobne ako pri vyššie uvedenom procese plánovania. Zoskupenie akcií a ukazovateľov podľa jednotlivých krajín by mohlo pomôcť identifikovať synergie a doplnkovosť alebo ich absenciu, ako aj ich súlad so základnými cieľmi politiky EÚ.

2.2.14. Výbor by chcel vo všeobecnosti vyzvať Európsku komisiu, aby v každom prípade zabezpečila, že sa v procese návrhu, vykonávania a súvisiacich postupov monitorovania programov uskutočnia riadne konzultácie s relevantnými zainteresovanými stranami v partnerských krajinách vrátane organizácií občianskej spoločnosti a miestnych orgánov verejnej správy a že tieto budú mať včas prístup k relevantným informáciám, ktoré im umožnia zohrávať v tomto procese zmysluplnú úlohu.

2.2.15. Výbor víta uplatnenie zásady plnenia si povinností v súvislosti s partnerskými krajinami a nazdáva sa, že využívanie systémov partnerských krajín na vykonávanie programov je tiež správnym krokom. Treba však zdôrazniť, že to možno zrealizovať, len ak na to budú vhodné podmienky a poskytnú sa dôveryhodné záruky v oblasti efektívnosti, integrity a nestrannosti týchto systémov.

2.2.16. Pokiaľ ide o geografické plánovanie a vytvorenie špecifického, prispôbeného rámca pre spoluprácu, výbor odporúča, aby Európska komisia zohľadňovala nielen národné ukazovatele, ale aby sa zamerala aj na územne vymedzené komunity, ktorým hrozí, že budú opomenuté. Vidiecke komunity a komunity, ktoré sú vzdialené od hlavných miest a mestských centier, sú často vo veľmi neistej a zraniteľnej situácii. Mali by sa najprv zviditeľniť a zohľadniť v procese plánovania.

2.2.17. Geografické plánovanie by malo zohľadňovať aj situáciu sociálnych skupín a komunit bez územného vymedzenia, ktoré môžu čeliť vážnym problémom, ako sú mladí ľudia, staršie osoby, ľudia so zdravotným postihnutím a iné kategórie.

2.3. Kontext návrhu – Európsky nástroj pre jadrovú bezpečnosť

2.3.1. Cieľom nového Európskeho nástroja pre jadrovú bezpečnosť je presadzovať zavádzanie účinných a efektívnych noriem jadrovej bezpečnosti v tretích krajinách v súlade s článkom 206 Zmluvy o Euratom na základe skúsenosti získaných z činností v oblasti jadrovej bezpečnosti v rámci spoločenstva Euratom.

2.3.2. Cieľom tohto nariadenia je doplniť činnosti spolupráce v jadrovej oblasti, ktoré sú financované podľa [nariadenia, ktorým sa zriaďuje Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce], predovšetkým s cieľom podporovať presadzovanie vysokej úrovne jadrovej bezpečnosti, ochrany pred žiarením a uplatňovanie efektívnych a účinných bezpečnostných opatrení pre jadrové materiály v tretích krajinách na základe činností v rámci Spoločenstva a v súlade s ustanoveniami tohto nariadenia. Toto nariadenie sa zameriava konkrétne na:

- a) presadzovanie účinnej kultúry jadrovej bezpečnosti a zavádzanie čo najprísnejších noriem v oblasti jadrovej bezpečnosti a ochrany pred žiarením, ako aj neustále zvyšovanie úrovne jadrovej bezpečnosti;
- b) zodpovedné a bezpečné nakladanie s vyhoretým jadrovým palivom a rádioaktívnym odpadom, vyradovanie bývalých jadrových areálov a zariadení z prevádzky a ich sanáciu;
- c) zavedenie efektívnych a účinných systémov bezpečnostných záruk.

2.3.3. Akcie financované na základe tohto návrhu by mali byť v súlade s akciami vykonávanými v rámci Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce, ktoré pokrývajú činnosti v jadrovej oblasti, nástroja predvstupovej pomoci, rozhodnutia o zámorských krajinách a územiach, spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky a novo navrhnutého Európskeho mierového nástroja ktorý je financovaný mimo rozpočtu EÚ, a mali by sa doplniť.

2.3.4. Odvetvie jadrovej energie EÚ pôsobí na globálnom trhu s hodnotou 3 bilióny EUR do roku 2050 a priamo zamestnáva pol milióna ľudí. V 14 členských štátoch je v prevádzke 129 jadrových reaktorov, pričom v desiatich z týchto štátov sa plánuje výstavba nových reaktorov. EÚ má najpokročilejšie právne záväzné normy jadrovej bezpečnosti na svete a európske spoločnosti sa vo veľkej miere podieľajú na svetovej výrobe jadrového paliva. (Tlačová správa EHSV EESC *urges the EU to adopt a more comprehensive nuclear strategy (PINC)*, č. 58/2016, 22. 9. 2016).

2.4. Konkrétne pripomienky

2.4.1. Výbor víta tento návrh, ktorý má formu nariadenia, čím sa zabezpečuje jeho jednotné uplatňovanie, záväznosť v celom rozsahu a priama uplatniteľnosť. EÚ a Spoločenstvo dokážu a majú za úlohu doplniť činnosti členských štátov pri riešení potenciálne nebezpečných situácií alebo v prípade mimoriadne nákladných intervencií. Ako sa v návrhu uvádza, v niektorých oblastiach, v ktorých členské štáty nepôsobia, zostávajú EÚ a Spoločenstvo aj naďalej hlavnými a niekedy jedinými aktérmi, ktorí môžu zasiahnuť.

2.4.2. Po jadrovej katastrofe vo Fukušime sa jasne ukázalo, že problémy a riziká spojené s využívaním jadrovej energie majú celosvetový charakter. EÚ má jedinečný profil, vďaka ktorému je jedným z hlavných zodpovedných a vynaliezavých aktérov celosvetového úsilia o jadrovú bezpečnosť a tiež o čisté energetické technológie.

2.4.3. V návrhu sa však na strategickej a politickej úrovni nerieši požiadavka dlhodobého plánovania v oblasti jadrovej energetiky, ktorého sa dovolávajú občania, občianska spoločnosť a podnikateľský sektor. Nie je jasné, ako EÚ využije svoje zdroje na riešenie hlavných výziev jadrovej energetiky vzhľadom na rastúce obavy a potrebu čistej a cenovo dostupnej energie v EÚ a vo svete.

2.4.4. Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu zohráva dôležitú úlohu a mala by byť zodpovedná za zaistenie transparentnosti a včasné varovanie v súvislosti s rozvojom nových jadrových elektrární vo svete. EÚ by mala plne spolupracovať s celosvetovými inštitúciami a organizáciami v snahe podporovať jadrovú bezpečnosť.

2.4.5. EÚ by mala aktívne podporovať najvyššie normy jadrovej bezpečnosti a zaistiť, aby sa najpokročilejšie európske postupy, osvedčené postupy a technológie šírili po celom svete v snahe zabezpečiť, že plánované nové zariadenia a reaktory budú bezpečné.

2.4.6. Je potrebné ďalšie úsilie, aby sa zabezpečilo, že existujúce a plánované zariadenia v európskom susedstve spĺňajú vysoké normy transparentnosti a bezpečnosti. EHSV naliehavo žiada všetky členské štáty, aby podporovali tento cieľ a povýšili jadrovú bezpečnosť na jednu z priorít bilaterálnych a multilaterálnych vzťahov s partnerskými krajinami.

2.4.7. EHSV naďalej zastáva názor, že Európska komisia vo svojom návrhu objasňujúceho programu o cieľoch výroby jadrovej energie a investíciách nedokázala posúdiť pálčivé otázky, ako je konkurencieschopnosť jadrovej energie, jej prínos pre bezpečnosť dodávok a príspevok k zmene klímy a cieľom v oblasti emisií oxidu uhličitého, jej bezpečnosť, a tiež otázky spojené s transparentnosťou a pripravenosťou na krízové situácie ⁽²⁾.

2.4.8. Výbor oceňuje zámer Komisie zaistiť súdržnosť a komplementaritu s Nástrojom susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce, a to aj vykonávaním činností v jadrovej oblasti, ktoré sú doplnkové k jeho širším cieľom, prevažne mierového využívania jadrovej energie v súlade s politikou rozvoja a medzinárodnej spolupráce v zdravotníctve, poľnohospodárstve, priemysle a sociálnych projektoch so zameraním na riešenie dôsledkov prípadnej jadrovej havárie. Nie je však jasné, ako dostupný rozpočet a existujúca inštitucionálna štruktúra umožnia realizovať tento zámer v praxi.

2.4.9. Vzhľadom na hlavné celosvetové výzvy spojené s jadrovou energiou a vysoký počet jadrových elektrární v susedstve sa výbor domnieva, že finančné krytie plánované na implementáciu tohto nariadenia na roky 2021 – 2027 vo výške 300 miliónov EUR v bežných cenách je rozhodne nepostačujúce.

V Bruseli 12. decembra 2018

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

⁽²⁾ Európsky hospodársky a sociálny výbor, stanovisko na tému *Jadrový objasňujúci program*, spravodajca: Brian Curtis, prijaté 22. septembra 2016 (Ú. v. EÚ C 487, 28.12.2016, s. 104).